

ij beled
s blijven

aan van
als een
aren ach-
feld. Zijn
terwijl
om hem
an lezen
Koningen
onopzet-
trompet-
nd.

en Over-

van af
Bavinck
Lef, niet
want hij
professo-
anderen,
aar van
gezellig
cartierje,
anderen,
en, zoodat
hij lief
et groote
-Dat zei

1:
s-de be-
zon in
v was te
we Kerk
el nooit
r opzicht
loopbaan,
an klinkt
eld, maar
ij de Ge-
t werken
t, zoolang
niemand
en ernst.

Bavinck
hij niet
gewoest
m — te
i ziel en

Bavinck
id. Wan-
bediening
met ons
heeft hij
ijden van
dikdienst

grondslag
7: Velen
1? Verhef
o, Heere!

isch van
otelenha
begegaan
ar Synode

idshulde
diepste

er: „daar
purperen
en liden-
met dat
en novel
heid“ 7),
f droomt
en heeft
ers mel-

noemde:
i wij niet
eten, wil
punt in
Gods, die
e bewa-
st tegen
en Gods
n welbe-
n wij de
andaard

erlooche-
hetische
och doet
de met
chouwe
tik doet
gaat het
loch dat
ave ver-
bjectieve
drog. Is

zitting te nemen. Maar hij ging met een bezwaard hart. Zeer woog hem de ernst van de te be- handelen zaak. Hij leed onder de gedachte, dat er een vonnis geveld moest worden, dat niet afge- wend scheen te kunnen worden. Het is niet onmo- gelijk, dat dit bezwaar hem den knak heeft gegeven, die het begin was van het einde. In elk geval is gedurende de Leeuwarder-Synode zijn lijden be- gonnen, het lijden van het hart, dat bijna een jaar- lang heeft geduurd.

Zijn werken imponeren niet zoozeer door den vorm. Bavinck was geen buitengewoon stylist. Bij hem zocht men vergeefs naar de pakkende beelden en de verrassende woordkunst van den taalkneder, waardoor Kuyper zijn lezers zoo kon boeien. Maar de inhoud was weloverwogen, diende zich aan als vrucht van grondige studie, en pakte door zijn logischen gedachtingang.

Evenmin muntte hij uit door scherpe belijning. Overeenkomstig zijn aard was hij meer tot syn- these dan tot antithese geneigd. Doch zijn kracht lag in de historische uiteenzetting der waarheid, waarom dan ook zijn Dogmatiek vooral dogmen- historische beteekenis heeft. Op dit terrein, op het gebied der dogmenhistorie, was hij onover- troffen.

„Timotheus“ (P. Br.):

Maar de beroemde hoogleraar, wien toch ook weer niemand van onwaarsachtigheid of huichel- zucht verdenken durfde, was velen een raadsel.

En toen hij nu in een onzer provinciesteden optreden zou in een „Christelijke Winterlesing“ met een onderwerp, dat min of meer verband hield met Wetenschap en Geloof, gingen er ook ettelijke niet-geestverwanten heen, om te hooren of dan werkelijk deze soepele geleerde de lijn des Geloofs precies even strak trekken zou, als die „stijve en stugge“ Kuyper het deed.

Of Bavinck dit wist, heb ik niet gehoord. Maar onvergctelijk was de wijze, waarop hij dien avond in keur van taal, onberispelijk van vorm, doch ook onwervstaarbaar in zijn zeggingskracht, de pseudo-wetenschap en het ongeloof te lijf ging.

Ademloos luisterden wij toe, toen hij met over- vloed van bewijspiaatsen, die hij maar voor het grèpen had en waarmede hij kwistig om zich heen strooide, aantoonde hoe weinig die wetenschap werkelijk wist en verklaren kon en hoe zij op allerlei terrein, nauwelijks op weg was gegaan, om verlegen, 't spoor bijster, rond te zien: „Wij weten het niet!“

Zoo kwam hij van 't een op 't ander. Tot hij eindelijk den top van de climax had be- reikt.

En aantoonde hoe daar een raadsel is, waar de ongeloofvige wetenschap al eeuwenlang zich mee heeft vernooit; waarop zij al haar krachten vaak heeft gecentreerd; dat haar beangst en benauwt; dat zij oplossen móet, zal ze ooit van victorie spreken kunnen en dat ze toch nooit oplossen kan. Het groote raadsel van het Leven en van den Dood.

Toen hield hij even stil en er was geen voet, die schuifend zich bewoog; diep was de groote schare onder den indruk.

En daarop schetste hij het eenvoudige, kinderlijke, onwankelbare geloof, dat ook tegenover de groote vragen van Leven en Dood, door de genade Gods in Christus, triomferend zeggen mag: wij weten!

Hiermee sluit ik dan mijn Pers-schouw over wij- len Prof. Bavinck.

Hoogst interessante artikelen heb ik nog liggen, die ik niet vermeldde.

Van andere artikelen, waaruit ik wel iets op- nam, liet ik soms het interessantste weg, omdat ik rekening moest houden met de ruimte in ons blad.

daar trouwens bij de meer bewuste vertegenwoor- digers van de aesthetische religie in den grond wel iets anders dan een pantheïstisch-evolutionis- tisch nivelleren van de aanschouwing Gods naar den tijd en — naar de wet der eeuwigheid? Goed beschouwd, is ze loochening der openbaring; en het indragen van een heidensch denkbeeld in het christelijk denken en voelen. Want of nu bij Plato de eros, de liefde tot de ideeën, zich in den oceaen der schoonheid verliest, dan wel bij deze aes- thetische naturen hetzelfde bereikt wordt door de ge- nieting der schoonheid, die in Christus dagende is, geeft dat tenslotte principieel verschil? Bij beide is de openbaring weg, om voor de ervaring plaats te maken, de ervaring, ook hier, van wat tenslotte „zinnedingen“ zijn. Gunning heeft eenmaal gezegd: het aesthetisch standpunt is een anticipatie, een vooruitloopen op de waarheid. Wij zeggen: het is ditmaal een vooruitloopen op de werkelijkheid, de werkelijkheid der schoonheid, die komt. Zich uitleven, en geen geheimen meer eerbiedigen, dat kan men eerst boven bij God in het nieuwe Jeru- salem. En, wij voor ons dan denkende aan de schoonheid van Christus in zijn schoon Jerusalem met zijn schoone bruid, wij nemen over het woord van P. C. Boutens:

Kom niet, schoonheid, eer we u zijn bereid
In ons huis, in ons te ontvangen;
Kom niet, vóór de wereld openleit,
Breede bedding uwer heerlijkheid;
Kom niet eerder, ons verlangen
Is sterker dan de tijd!

En tenslotte — in de derde plaats —: de be- waring van het mysterie in den boven aangeduiden zin is noodig, niet slechts om Dien, die het ons stelt, maar ook om dat mysterie zelf. Niet slechts de wil van den openbarenden en toesluitenden

Laat ik daarom mogen verwijzen naar het Pers- schouw-gedeelte in het boek over Prof. Bavinck, dat ik thans in bewerking heb en waarin ik over meer plaats beschik.

Ik dank allen, die mij artikelen over Prof. B. toezonden, zeer vriendelijk.

Ik houd mij echter aanbevolen voor verdere toe- zending.

Gaarne zou ik een complete verzameling persbe- schouwingen hebben.

Eenheid van Opleiding

Eenheid van opleiding!

Ziet daar een der idealen, waarvoor Bavinck een tijdlang heeft gestreden.

Hij mocht het niet verwerkelijk zien.

Nu schijnt men hier en daar te meenen, dat men bereiken kan, wat hem te hoog hing.

De kerkeraad van 's-Graveland publiceerde dien- aangaande een door hem genomen besluit en de kerk van Enschedé sloot er zich bij aan.

Dr de Moor velt hierover in de „Utrechtische Kerkode“ de volgende kritiek:

Volgens mededeeling in „De Standaard“ nam de Kerkeraad van 's-Graveland het volgende besluit: „De Kerkeraad der Gereformeerde Kerk van 's-Graveland,

gezien de circulaire bij welke namens het Curato- rium der Theologische School te Kampen van de kerken een som van f 150.000.— wordt ge- vraagd voor verbouwing van die school, besluit geen medewerking te verleenen tot uitvoering, dezer circulaire, aangezien de beoogde aanzien- lijke verbouwing ons hoe langer hoe verder zou verwijderen van de zoo zeer gewenschte vereeni- ging der beide opleidingsinrichtingen onzer kerken, en dringt er ten zeerste op aan, dat allerevgen en vóór alle dingen alle pogingen worden aan- gewend om bedoelde vereeniging voor te bereiden en mogelijk te maken en wel in diër voege, dat de Theologische Faculteit van de Vrije Universiteit kome onder zeggenschap der kerken.“

Dat deze beslissing gepubliceerd werd, zal wel met de begripelijke bedoeling zijn geschied, om tot de andere kerken te zeggen: doet gij zooals wij, en ijvert met ons in die richting, want zooals het nu gaat, gaat het niet goed.

De gedachte van 's-Gravelands kerkeraad zal trou- wens wel in meest harten zijn opgekomen, en lijkt op het eerste gezicht (het slot er nu even buiten gelaten) zeer aannemelijk. Moet daar nu in Kam- pen weer anderhalve ton verbouwd worden om de School er vaster te zetten dan ooit en het nog onwaarschijnlijker te maken, dat Kampen en Amsterdam overeenigen? Moet in een tijd, nu voor allerlei nuttige doeleinden zoo veel geld noodig is, een anderhalve ton verspild worden aan iets, wat beter niet geschiedde; temeer wanneer men in aanmerking neemt, dat tengevolge daarvan de ge- deeldheid van opleiding meer bestendig zal wor- den, met al de jaarlijksche onkosten, daaraan ver- bonden?

En bij sommige voorstanders der Vrije Univer- siteit komt dan nog bovendien de gelachte op, nu deze Hoogeschool in geldelijke moeilijkheden is: waarom kan het niet zoo, dat Kampen wordt opgeheven, de Kerken de Theologische Faculteit bekostigen en daarvoor veel geld wordt gespaard, dat aan de overige faculteiten ten goede kan komen; waardoor enerzijds veel verkregen, dat de V. U. was geholpen zonder te veel op de schatkist des lands te steunen, en anderzijds werd bereikt, dat niet langer dubbele uitgaven werden gedaan voor hetgeen met de helft ervan even goed kan ge- schieden.

God, maar ook de eigen aard van wat geopen- baard en van wat alsnog bedekt is, brengt mee de noodzakelijkheid van het niet-willen ontdekken der geheimen van Gods vervoerenden praal vóór den tijd.

Wij moeten het „Christusgeheim“ zuiver be- waren.

En de zuiverhouding ervan is bij alle slechts aesthetische Christusbeschouwing onmogelijk.

In de eerste plaats: de alleen bij aesthetica le- vende mensch kan niet met zijn zienswijze tot den Christus naderen, zonder dat, wat hij noemt, het Christusmysterie voor zijn oogen en toch zonder zijn weten een metamorfose ondergaat. Ook een kunstenaar, die niet meer is dan kunstenaar, valt onder den ban der zonde en der verduistering van het verstand. De natuurlijke mensch — en zoo noemt Paulus ook den Griek, en de Griek was de man der schoonheid — aanvaardt niet de dingen, die des Geestes Gods zijn. De kunstenaar, zonder meer, hij heeft eigenlijk Christus nooit gezien. Dat is gereformeerd.

En het is ook pen stuk der ervaring.

Hebben de aesthetici nu hun Christus? Hebben zij een Christus? Ach neen, ieder heeft zijn eigen Christus. Onder hun oog ondergaat de Christus Gods met veel schoone woorden den hoon van het brutaalste subjectivisme.

Als voorbeeld nemen wij een dichter, die wel eenigszins daarvoor zichzelf gewaarschuwd had, en die voor de ziekte van subjectivisme wel haast immuun kon zijn door inenting met het serum van „bepaalde sympathie voor het Calvinisme“; ik bedoel Alfred de Vigny (1797—1863). Tenslotte is de lijdende Christus hem één groote schemering, hij zegt er de meest tegenstrijdige dingen van. Enerzijds is „het lijden van Christus hem enkel vrucht van zijn (Christus) genie; immers, het genie

Wie zoo denken, moeten wel zeggen: halt, bezint eer gij begint! De tijd is nu rijp om „allerwegen en vóór alle dingen alle pogingen aan te wenden om de vereeniging van Kampen en Amsterdam voor te bereiden en mogelijk te maken.“

M.i. gaat het hier als in meer gevallen: het schijnbaar eenvoudige, wat het meest voor de hand ligt, is volstrekt niet het ware. Met een conclusie, die zoo snel getrokken kan worden, moeten we voorzichtig zijn om niet te haastig te denken, dat we het nu ook bij het rechte eind hebben.

Naar mijn inzicht — dat ik natuurlijk voor beter geef — helpt de motie van 's-Graveland, hoe goed ook bedoeld, ons meer achteruit dan vooruit.

Door Gods goedheid hebben wij de laatste jaren grooten vrede gekregen op het gebied der opleiding. Wat we altoos beoogden is tot stand gekomen, maar langs een geheel anderen weg dan wij het gedacht hadden.

Wij meenden: zoolang die twee inrichtingen niet op eene of andere manier samsamenlieten, blijft de onvrede in de kerken voortduren en houdt het geshapel aan over A en B, van Kampen of van Amsterdam.

Daarom zijn er vele en ernstige pogingen aan- gewend, jaren en jaren lang, om tot eenheid van opleiding te komen. De eene na de andere is echter mislukt, en het resultaat van al die po- gingen was, dat de tegenstelling al grooter werd, de partijvorming toenam en allerlei verdrietige dingen worden gezegd en gedaan.

Toen is de raad gegeven: laat nu al die po- gingen rusten. Geef Kampen weer gelegenheid om zich te ontplooien en blijf krachtig de V. U. steunen: laat die twee kaln naast elkander be- staan en tot bloei komen. En geef den kerken rust door niet aldoor weer over deze quaestie de harstochten op te wekken, zooals die pogingen tot vereeniging voortdurend doen.

Deze raad heeft goede gevolgen gehad. Toen bleek, dat men noch aan de Theologische School noch aan de Vrije Universiteit eenig kwaad wilde doen en beiden naast elkander een goede plaats in de zon gunde, is het vertrouwen langzamerhand wedergekeerd en zijn de kerken al meer samen- gegroeid. Men heeft elkander beter leeren begrip- pen en waarden. De voormannen harmonieerden hoe langer hoe beter met elkander nu deze twist- appel was uit den weg geruimd. En reeds in 1914 op de Synode van den Haag kon prof. Bavinck verklaren, dat de hoogleraren van de beide in- richtingen daar hadden samengewerkt alsof ze één college vormden. Iets wat (hoe wonderlijk het ook klinkt) juist daarom kon, omdat het niet zoo was.

Wie intusschen mocht meenen, dat d'ontgevolge nu wel de tijd rijp was om tot ineenmelting te komen, zou zich zeer vergissen. Dat bleek verleden jaar wel, toen voorgesteld werd (mede met het oog op de verbouwing) de Theologische School van Kampen naar elders te verplaatsen. Ofschoon dat plan volstrekt geen verband behoeft te houden met de eenheid van opleiding en eenvoudig een zaak van doelmatigheid betrof, kwam toch direct de wacht in het geweer tegen dezen aanslag op de Theologische School, enz. en zagen we even met schrik den strijd van vroeger herleven. De vonken zijn gelukkig dadelijk uitgepraet. Maar laten we toch voorzichtig zijn met vuur en niet op- nieuw de zaak aan den gang brengen....

Dit te meer, omdat zoodra men uit de alge- meenheden van het wenschelijke der eenheid van opleiding tot de bijzonderheden van: hoe moet dat gebeuren? komt, de groote moeilijkheid waar opnieuw zich voortoont: in welken vorm zal dit gebeuren? Wie vindt de quadratuur van 'dezen cirkel?

's-Gravelands kerkeraad heeft dat beseft en daar-

is uitdrukking der hoogste geestelijke kracht, is daarom op het zwaarste tijden aangewezen.“ Ander- zijds wordt het „volbracht“ weggereedeneerd en „wordt Christus in Gethsemane dezelfde wanho- pige pessimist als de dichter“ 2). De eigen smart wordt Christus' smart; „la majesté des souffrances humaines“ 3), is er dan wel, maar — Christus is weg. En de schuldbelijdenis, die deze dichter zijn Christus niet afvraagt, omdat hij hem zóó wel mooi vindt, wordt straks door een ander den Christus van Gethsemane in den mond gelegd: ik bedoel Richard Dehmel:

„Uebermenschlich hab ich mich vernessen,
und sie haben fromm gemeint:
ich, ich lebte selbstvergessen“ —
Wehe, wehe, Geist der Liebe,
voller Reinheit schwebst du, klar und hoch;
doch dein Pfad ist Nacht und kalt und trübe,
und mich kettete die Erde doch! 4)

Men vergunne mij voor ditmaal het vreemde el- taat. Hier is een Jezus, die precies is als de dichter: een man van „vlammende zinnelijkheid“, niet opge- wassen tegen zijn taak, worstelend tegen zichzelf en zich niet volkomen overwinnende, een Jezus, gebonden aan de aarde!

Hier is het Christusgeheim diep, diep geschonden. En dat kan niet anders. Dat is altijd de onver- mijdelijke zonde van zulk een subjectivisme, — in naam der kunst.

K. SCHILDER.

2) S. Eringa, Religieus-dichterlijke voorstellingen bij Alfred de Vigny. Stemmen des Tijds, Juli 1920, blz. 58, 42.

3) Vgl. Th. Engwer, Choix de poésies françaises, 1906, blz. 303.

4) Aangehaald in H. Weinert, a.w., 307.